

Nr 57.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1928 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående ytterligare statsbidrag till Kilaåns regleringsföretag.

(1:sta avd.)

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion nr 174 av herr *Sederholm* har hemställts, att riksdagen må medgiva, att till Kilaåns regleringsföretag må utan hinder av gällande bestämmelser anvisas ytterligare statsbidrag med 260,378 kronor från statens avdikningsanslag.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd härför, hänvisas till motionen.

Över denna motion liksom över väckta motioner angående dels anslag till upprensning av kanalerna i Mästermyr dels och statslån till Hornborgasjöns sänkningsförening har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat yttrande från lantbruksstyrelsen. Detta innefattar dels ett principuttalande rörande samtliga nu nämnda motioner, dels ock yttrande över de olika framställningarna var för sig. Vid utskottets förevarande utlåtande fogas såsom bilaga förutom berörda principuttalande det speciella yttrandet rörande Kilaåns regleringsföretag.

Av nämnda yttrande och övriga i ärendet tillgängliga handlingar, varav utskottet tagit del, inhämtas huvudsakligen följande.

Genom beslut den 19 maj 1922 anvisade Kungl. Maj:t dels statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget med 140,610 kronor, dels ock lån från odlingslånefonden med 281,240 kronor till ett företag avseende reglering av Kilaån i och för torrläggning av mark inom Jogerstad, Tuna, Torp, Hagbytorp, Fadan, Backa, Gummersta, Urskåla, Berga, Krasta och Krastaängen i Tuna socken, Bögelstorp, Svedhorn, Kjulshammar, Grova, Åkerstad, Grävstad, Gällerstad, Törsta, Rällinge, Skällsta, Lunda, Fröberga, Kärrstad, Giberga, Tybble, Vallby, Valsberg, Gävle och Skena i Lunda socken samt Hesselby, Kälkestad, Lundäng, Sjukälla, Rogstad, Lunden, Östertorp, Gammelstad, Gammelstads utäng, Råstad, Brink, Spatorp, Lidatorp, Mellantorp, Garpsäter, Kilbofjäll, Smedstorp, Lida, Vaxåker, Norrhårsbråten, Tuna och Ängetorp i Kila socken av Södermanlands län, vilket företag enligt särskilt avtal av den 22 december 1919 skulle vara förbundet med en reglering av Kilaåns källsjöar, Fläten och Virlången. Tillika fastställde Kungl. Maj:t för företaget upprättad plan med bland annat det tillägg, att arbetet icke

finge av lantbruksstyrelsen godkännas, förrän det visats, att regleringen av nämnda båda sjöar utförts i enlighet med därför genom Österbygdens vattendomstols utslag den 28 augusti 1920 fastställt förslag. Genom beslut den 26 september 1925 har Kungl. Maj:t till företagets utförande beviljat ytterligare bidrag från allmänna avdikningsanslaget med 21,350 kronor samt ytterligare lån från odlingslånefonden med 88,840 kronor. Slutligen har, i enlighet med vad lantbruksstyrelsen i sitt över intressenternas berörda framställning avgivna utlåtande den 24 februari 1927 tillstyrkt, Kungl. Maj:t den 1 april 1927 för samma ändamål anvisat dels statsbidrag med ytterligare 23,260 kronor från statens avdikningsanslag dels ock ytterligare lån med 62,100 kronor från statens avdikningslånefond. Sammanlagt har Kungl. Maj:t sålunda anvisat statsbidrag utan återbetalningsskyldighet med 185,220 kronor och lån till ett belopp av 432,180 kronor.

I en av länsstyrelsen med skrivelse den 29 januari 1927 till Kungl. Maj:t tillika med tillstyrkande yttranden av statens lantbruksingenjör i länet Martin Lingström och vederbörande landsfiskal överlämnad, den 24 januari 1927 dagtecknad ansökning hade *Knut Carlsson m. fl. intressenter för 99.896 procent av företaget* gjort framställning om beviljande av ytterligare 322,238 kronor 17 öre motsvarande på dem belöpande andel i det icke redan utdebiterade underskott för företaget att utgå i form av anslag utan återbetalningsskyldighet.

Till stöd för sin berörda anhållan hava intressenterna anfört, att genom opåräknade ras, som under arbetets gång inträffat på grund av markens svårarbetade och säregna beskaffenhet, omfattande ommuddrings-, pålnings- och förstärkningsarbeten måst vidtagas medförande väsentligt ökade kostnader. Vidare hade ökade utgifter föranletts därav, att den kubikmassa, som för åregleringen måst bortschaktas, visat sig vara avsevärt större än den ursprungligen beräknade. Ersättningen till markägare för uppläggning av muddar hade krävt särskilt höga kostnader beroende av att det upplagda muddret för undvikande av ras måst utspridas över förhållandevis stort markområde. Slutligen hade ökade utgifter förorsakats därav att jämlikt särskilt bestämmande av Kungl. Maj:t intressenterna ålagts omlägga åfåran vid järnvägsbron i närheten av Jönåkers station ävensom utföra förstärknings- och pålningsarbeten å ömse sidor av bron. För sistnämnda kostnader hade emellertid intressenterna hos vederbörande vattendomstol yrkat ersättning av järnvägsstyrelsen och utgingo intressenterna från att från det belopp som begärts i statsbidrag, kunde beräknas återgå ett belopp av omkring 84,000 kronor, utgörande den fordran intressenterna ansågo sig äga hos järnvägsstyrelsen eller det mindre belopp som domstolen kunde fastställa. Järnvägsstyrelsen hade vid samma domstol yrkat ersättning av åregleringsintressenterna för bevakningskostnader m. m.

Över intressenternas berörda framställning ha till Kungl. Maj:t avgivits utlåtanden av länsstyrelsen i Södermanlands län, lantbruksstyrelsen, statens arbetslöshetskommission och statskontoret.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har anfört följande:

»Med hänsyn till den stora areal åkerjord, som beröres av regleringsföretaget, samt den stora betydelse detta företag har för Kilaådalens befolkning, är det av stor vikt, att regleringsarbetet kan slutföras och ett bestående resultat uppnås. Det torde vidare ur social synpunkt få anses utgöra ett allmänt intresse att de i ekonomiskt hänseende sämst lottade delägarna i företaget, nämligen en del av ägarna till de av företaget berörda mindre och medelstora fastigheterna, icke genom detsamma åsamkas så stora kostnader, att deras gäldande skulle för dem bliva allt för betungande och i en del fall rent av tvinga dem att lämna gård och grund. Med anledning härav och med åberopande av lantbruksingenjören Lingströms i ärendet avgivna yttrande får Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i underdånighet tillstyrka ett statligt ingripande i, såvitt möjligt, sådan omfattning och form, att arbetet med Kilaåns reglering må kunna slutföras och ovan omförmälda delägare i företaget beredas möjligheter att kvarsitta på sina fastigheter utan allt för tryckande ekonomiska bördor på grund av sin delaktighet i nämnda företag, vilket torde allenast bliva möjligt, därest intressenterna erhålla största möjliga statsanslag utan återbetalningsskyldighet.»

Av lantbruksstyrelsens yttrande framgår, att enligt en av vederbörande lantbruksingenjör den 28 januari 1927 verkställd utredning kostnaderna för de arbeten, vilka innefattats i den 1922 fastställda planen för åregleringen, uppgått till sammanlagt i runt tal 486,500 kronor mot det vid arbetsplanens fastställande beräknade beloppet 360,000 kronor beroende bland annat därpå, att företaget delvis utförts under en tid med högre arbetspriser än de i den fastställda arbetsplanen beräknade. Härtill skulle förutom förrätningskostnaderna 3,910 kronor 82 öre läggas 41,783 kronor 9 öre utgörande på åregleringsföretaget belöpande andel av kostnaden för den ovanberörda med företaget förenade reglering av Kilaåns källsjöar, Fläten och Virlängen. Genom islamning förorsakad ökad schaktningsmassa hade medfört en merkostnad av 27,000 kronor. Ersättningar till vederbörande jordägare för skada och intrång genom uppläggning av mudder eller annan under arbetets utförande uppschaktad massa hade uppgått till 79,317 kronor 60 öre. Nu angivna kostnader utgjorde sammanlagt 638,511 kronor 51 öre.

På grund av oförutsedda omständigheter hade emellertid intressenterna för utförande och vidmakthållande av dessa arbeten fått vidkännas ytterligare en kostnad av sammanlagt 200,100 kronor (pålningsarbeten, muddring och uppläggning av nedrasade jordmassor m. m.). Vidare hade företaget på sätt ovan nämnts under åregleringens utförande åsamkats ytterligare kostnad på grund av omläggning av Kilaåns lopp närmast öster om statens järnvägars bro över ån ävensom förstärkningsanordningar å ömse sidor om nämnda bro. Sagda kostnad utgjordes dels av arbetskostnad, rättegångskostnader och slitage, 73,896 kronor 59 öre, dels av ränteutgifter, 10,258 kronor 94 öre eller sammanlagt 84,155 kronor 53 öre, dels ock av kostnader, som eventuellt åsamkats statens järnvägar för bevakning av bron m. m. Från bevakningskostnaderna, vilka ännu icke vore vare sig intressenterna ådömda eller till beloppet kända, borde i detta sammanhang bortses. Lades

till de ovan angivna kostnaderna dels 30,285 kronor 13 öre motsvarande enligt lantbruksstyrelsens yttrande den del av de på åregleringsintressenterna ankommande kostnaderna för ovanberörda sjöreglering, som dessa endast hade att förskottsvis erlagga i avvaktan på från vederbörande vattenverksägare inflytande bidrag dels ock ränteutgifter med enligt intressenternas berörda framställning bifogade räkenskaper 92,898 kronor 91 öre, erhöles en totalkostnad av 1,045,951 kronor 8 öre.

För täckande av sökande intressenternas andel i ovanberörda belopp å 638,511 kronor 51 öre eller 637,847 kronor 46 öre hade hittills beviljats statsbidrag och statslån till sammanlagt 617,400 kronor eller det högsta belopp, vartill statsundersöd enligt gällande bestämmelser kunnat lämnas. Av dessa kostnader återstå sålunda ett belopp av 20,447 kronor 46 öre. Härtill har lantbruksstyrelsen lagt ovanberörda kostnader av oförutsedd art, vilka förorsakats dels av de under arbetets utförande inträffade jordrasen dels ock av förstärknings- och omlägningsarbeten vid Jönåkers järnvägsbro med respektive 200,100 kronor och 84,155 kronor 53 öre eller sammanlagt 284,255 kronor 53 öre, varav på ifrågavarande intressenter belöpte 99,896 procent eller 283,959 kronor 90 öre. Intressenternas sammanlagda återstående utgifter uppginge sålunda till $(20,447:46 + 283,959:90 =)$ 304,407 kronor 36 öre.

Lantbruksstyrelsen har vidare erinrat, att enligt ansökningshandlingarna genom vederbörande arbetsstyrelses försorg en utdebitering skett av 195,000 kronor, vilket belopp till större delen ock blivit erlagt. Då genom denna utdebitering täckning erhållits för nyssnämnda ränteutgifter och förskott å tillhoppa 123,184 kronor 4 öre, har lantbruksstyrelsen ansett ovanberörda belopp å 304,407 kronor 36 öre böra minskas med återstoden av det uttaxerade beloppet d. v. s. 99,896 procent av $(195,000 - 123,184 =)$ 71,815 kronor 96 öre eller med 71,741 kronor 27 öre till 232,666 kronor 9 öre.

Lantbruksstyrelsen har vitsordat vad i ansökningshandlingarna anförts i fråga om orsakerna till den sålunda uppkomna kostnadsökningen. De vid företaget inträffade rasen och förskjutningarna i jordlagren syntes vara av den beskaffenhet, att någon möjlighet att förutse desamma icke torde hava förefunnits. Med den kännedom lantbruksstyrelsen ägde om företaget såväl genom på platsen verkställda inspektioner som genom till styrelsen inkomna besiktningensbevis från vederbörande lantbruksingenjör funne sig lantbruksstyrelsen jämväl böra vitsorda, att någon erinran icke skäligen syntes kunna framställas mot ändamålsenligheten av de vid företaget vidtagna dispositionerna för arbetets bedrivande eller företagens skötsel i övrigt.

Härefter har lantbruksstyrelsen yttrat följande:

Ett ställningstagande till frågan, huruvida statsunderstöd borde utgå till ovannämnda merkostnader, förutsatte givetvis en prövning av spörsmålet, huruvida och i vad mån staten såsom understödjande företag av förevarande slag kunde anses skyldig eller i allt fall borde träda emellan, när ett sådant företag råkat i ekonomiskt nödläge. Härvidlag torde det icke kunna be-

stridas, att en viss moralisk skyldighet för staten att träda hjälpande emellan vore för handen, ity att företaget ju kunde betraktas som ett av staten och intressenterna gemensamt utfört arbete, avsett att tjäna båda parternas intressen. Då, såsom i detta fall, det inträdda ekonomiska nödläget icke kunde anses bero på misskötsel av företaget, utan på uppträdande av oberäkneliga faktorer, medförande de mest kännbara ekonomiska konsekvenser, syntes skäl tala för att staten icke undandrog sig allt ansvar. Lika naturligt som ett sådant ställningstagande syntes vara, lika svårt torde det vara att finna en rationell grund för utmätande av statens hjälp.

Vid övervägande av den form, varunder ett eventuellt understöd från statens sida lämpligen kunde tänkas i detta fall ifrågakomma, torde det ligga närmast till hands att tänka på lånevägen, vilken, därest eventuellt lån lämnades mot låg ränta, lång amorteringstid samt ränte- och amorteringsfrihet, till dess vattenavledningsföretagets frukter kunde sköras, syntes vara ägnad att bereda viss hjälp. Då det emellertid gjorts gällande, att delägarna i företaget, eller åtminstone vissa av dem, icke skäligen skulle kunna belastas med ytterligare lån och då lantbruksstyrelsen, trots detta, i det föregående för täckande av andra kostnader föreslagit ett lån ur statens avdikningslånefond å 62,100 kronor¹, ansåge styrelsen ett vidare beträdande av lånevägen icke vara tillräddigt. Med hänsyn härtill funne lantbruksstyrelsen, att det enda sättet att i förevarande fall lämna effektiv hjälp vore att bevilja företaget ytterligare direkta bidrag av statsmedel, utöver vad som kunde erhållas enligt de vanliga grunderna för understödjande av avdikningsföretag.

Att staten utan vidare prövning helt enkelt påtog sig hela den uppkomna merkostnaden torde knappast bland annat med hänsyn till förut tillämpad praxis på detta område kunna komma i fråga, helst som ingen närmare utredning föreläge beträffande intressenternas förmåga att bära ytterligare ökning i deras kostnader för företaget.

Lantbruksstyrelsen hade, närmast med hänsyn till i liknande fall förut tillämpat tillvägagångssätt, ansett sig böra pröva de i totala kostnaden för här ifrågavarande företag ingående kostnadsbelopp av olika slag ävensom utreda, i vad mån staten borde i det särskilda fallet träda emellan. Detta bedömande måste emellertid givetvis bliva ganska osäkert och huvudsakligen grundat på direkt hänsynstagande till de beklagliga ekonomiska följder för vissa av företagets intressenter, vilka ett alltför knappt tillmätande av statens bidrag skulle medföra.

Med avseende härå finge jämväl framhållas, att, även om det genom företaget hotande ekonomiska nödläget icke, såsom ock antytts i länsstyrelsens yttrande, torde komma att lika kännbart drabba samtliga delägare, enär dessas motståndskraft i den nu iråkade situationen givetvis bleve i varje särskilt fall beroende av varje enskild intressents personliga resurser överhuvud taget, någon lämplig grund för uppdelning av intressenterna i nämnda avseende svårigen torde kunna utfinnas. Med hänsyn härtill torde i detta lika litet som i en del tidigare fall, där staten trätt hjälpande emellan, någon åtskillnad mellan intressenterna i fråga om rätt till statsunderstöd böra ifrågakomma.

De kostnader, vartill statsunderstöd på extraordinär väg salunda syntes kunna ifrågasättas, uppginge så som ovan nämnts till sammanlagt 232,666 kronor 9 öre, varav 84,068 kronor 1 öre² för förstärknings- och omlägnings-

¹ Av Kungl. Maj:t beviljat genom ovanberörda beslut den 1 april 1927.

² = 99,96 procent av 84,155 kronor 53 öre.

arbeten vid Jönåkers järnvägsbro samt 148,598 kronor 8 öre för pålningsarbeten och muddring av ras.

Vad särskilt beträffade företagets utgifter för förstärknings- och omlägningsarbetena vid Jönåkers järnvägsbro vore, såsom förut framhållits, frågan huruvida intressenterna ägde skyldighet att bekosta desamma föremål för vattendomstolens prövning. Med anledning härav syntes vid eventuellt beviljande av statsbidrag till sökandenas andel i nämnda kostnad, 84,068 kronor 1 öre eller i runt tal 84,060 kronor, böra föreskrivas att, i den mån järnvägsstyrelsen kunde bli ålagd att till åregleringsföretaget erlägga sagda belopp eller del därav, sålunda förekommande inbetalning skulle av järnvägsstyrelsen göras till statskontoret.

Av förenämnda kostnader för pålningsarbeten och muddring av ras, 148,598 kronor 8 öre, belöpte 90,000 kronor på sådana arbeten, som enligt i ansökningshandlingarna intagen beräkning av den 23 januari 1927 ännu återstode att utföra. Nämnda arbeten syntes vara av den omfattning och beskaffenhet, att desamma möjligen kunde överlämnas till arbetslöshetskommissionen och utföras medelst anlitan av sådana medel, som av riksdagen ställts till kommissionens förfogande. Skulle detta låta sig göra, torde man i detta sammanhang, då det gäller att bedöma det direkta kontanta understödets storlek, kunna fränse från den mot dessa arbeten svarande kostnadssumman, 90,000 kronor, varefter av hela den nyssnämnda kostnaden, 148,598 kronor 8 öre, återstode 58,598 kronor 8 öre.

Till sistberörda kostnad, i runt tal 58,590 kronor, ävensom till ovan angivna kostnad, 84,060 kronor, för arbetena vid Jönåkers järnvägsbro syntes direkt statsunderstöd med ett belopp av sammanlagt 142,650 kronor nu böra beviljas i särskild ordning. Skulle dock vid närmare undersökning befinnas, att betingelser för ovannämnda arbetens övertagande av arbetslöshetskommissionen icke vore för handen, torde statsbidrag, som nu nämnts, jämväl böra utgå till för desamma beräknad kostnad, 90,000 kronor.

Därest ytterligare statsbidrag till ovan angivet belopp utginge till företaget och nämnda belopp jämte tidigare beviljat statsbidrag avräknades å totalkostnaden, komme kostnaderna för intressenterna per hektar torrlagd mark att utgöra omkring 1,190 kronor. Frånräknades jämväl ovannämnda lånebelopp å sammanlagt 432,180 kronor, komme de direkta engångsutgifterna att reduceras till omkring 370 kronor per hektar. Därtill komme årliga ränte- och kapitalinbetalningar å sagda lån, utgörande omkring 55 kronor per hektar.

Lantbruksstyrelsen har hemställt — förutom om beviljande av de av Kungl. Maj:t den 1 april 1927 beviljade ytterligare låne- och bidragsbeloppen om 62,100 respektive 23,260 kronor — dels att — därest det efter företagen utredning befundes möjligt och lämpligt för arbetslöshetskommissionen att med anlitan av för arbetslöshetens bekämpande anvisade medel utföra å ifrågavarande regleringsföretag ännu återstående, till en kostnad av 90,000 kronor beräknade pålnings- och muddringsarbeten, helt eller delvis — dessa arbeten måtte utföras genom kommissionens försorg, under villkor att åregleringsföretaget tillhöriga mudderverk, pålkransar och annan för sagda arbeten användbar materiel avgiftsfritt ställdes till kommissionens förfogande, dels ock att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till företaget bevilja särskilt statsunderstöd med 142,650 kronor, under villkor att den på förstärk-

nings- och omlägningsarbetena vid Jönåkers järnvägsbro belöpande kostnaden, högst 84,060 kronor, skall av järnvägsstyrelsen inbetalas till statskontoret, därest och i den mån nämnda styrelse kan bli genom laga kraftvunnet utslag ålagd att bekosta sagda arbeten, ävensom med det ytterligare belopp, som kan anses svara mot ovanberörda återstående arbeten, i den mån desamma tilläventyrs icke kunna utföras av arbetslöshetskommissionen.

Statens arbetslöshetskommission har anfört:

»Då ifrågavarande regleringsföretag har bedrivits av intressenterna själva under åren 1919—1927 med bidrag av statsmedel, torde arbetets överförande helt eller delvis i kommissionens regi icke böra äga rum, då därigenom kommissionen direkt kommer att övertaga ett öppna marknadens arbetstillfälle. Kommissionen får med hänsyn härtill ävensom till att arbetet i fråga icke torde vara lämpligt som nödhjälpsarbete hemställa, att av lantbruksstyrelsen framlagt förslag, i vad detsamma avser arbetslöshetsmedels användande, icke måtte av Kungl. Maj:t biträdas.»

Statskontoret har uttalat sig sålunda:

»Enligt vad lantbruksstyrelsen framhållit torde med tillämpning av gällande författningar såväl ytterligare lån från avdikningslånefonden till belopp av 62,100 kronor, som ock ytterligare statsbidrag å 23,260 kronor från statens avdikningsanslag kunna anvisas till ifrågavarande företag, avseende Kilaåns reglering m. m.¹

Emellertid giver utredningen vid handen, att ett avsevärt belopp därutöver erfordras för att genom företagets slutförande må vinnas vad därmed varit avsett. Huruvida något av vad sålunda för ändamålet kräves kan, såsom lantbrukstyrelsen tänkt sig, erhållas med anlitan av anslag, som avse arbetslöshetens bekämpande, undandrager sig helt och hållet statskontorets bedömande. I alla händelser lär, såsom av nämnda styrelse också framhållits, på denna väg icke kunna uppbringas allt vad som erfordras; och då framträder frågan, huruvida tillräckliga skäl föreligga att till företaget särskilt anvisa statsmedel. I ett liknande fall, som gav anledning till propositionen nr 131 vid 1925 års riksdag angående ytterligare statsunderstöd till Sävåns regleringsföretag, beviljades i enlighet med i propositionen framlagt förslag dels ytterligare statsbidrag och dels förhöjt låneunderstöd. Såvitt statskontoret kan finna föreligga i fråga om Kilaåns regleringsföretag väl så goda skäl för ytterligare hjälp från statens sida som i nyssnämnda fall; de ökade kostnaderna för Kilaåns reglering hava nämligen till största delen orsakats av de underliggande jordlagrens beskaffenhet, varom vid företagets planläggning och igångsättande kännedom saknades och som, när grävningsarbetet något fortskridit, visade sig medföra de största svårigheter för företagets utförande och vidmakthållande. Det synes kunna befaras att, om företaget lämnas utan ytterligare understöd, detsamma går om intet och de redan nedlagda kostnaderna bli så gott som bortkastade.

Med hänsyn till i detta fall föreliggande, alldeles säregna förhållanden och ehuru det här gäller ett mycket betydligt belopp, anser sig statskontoret icke böra motsätta sig, att ytterligare bidrag av statsmedel till företaget beredes genom framställning till riksdagen. Beträffande lantbruksstyrelsens förslag i sådant avseende har statskontoret, som i likhet med nämnda styrelse anser, att förhållandena i detta fall knappast medgiva, att

¹ Dessa belopp beviljade genom Kungl. Maj:ts ovanberörda beslut den 1 april 1927.

någon del av det behövliga beloppet anvisas i form av ytterligare lån från avdikningslånefonden, icke något att erinra.»

I *motionen* framhålles till en början hurusom enligt lantbruksstyrelsens vitsordande, någon erinran icke skäligen syntes kunna framställas mot ändamålsenligheten av de vid företaget i fråga vidtagna dispositionerna för arbetets bedrivande eller företagets skötsel i övrigt. Med hänsyn jämväl till vad i ärendet i övrigt framkommit syntes enligt motionärens mening få anses fastslaget, att ovanberörda väsentligt ökade kostnader för ifrågavarande företag uteslutande föranletts av förhållanden, varöver arbetsstyrelsen och intressenterna icke kunnat råda samt att dessa följaktligen vore utan skuld till det ekonomiska nödläge, vari företaget råkat.

Vidare har motionären med hänsyn till de ödesdigra konsekvenser för ett flertal intressenter, som skulle följa av en ytterligare belastning i förevarande avseende, ansett staten i detta fall böra avstå från rätten att framtinga företagets fullbordan på bekostnad av intressenterna, å vilka kontant utdebiterats ett sammanlagt belopp av 195,000 kronor. Ett ytterligare betungande av intressenterna, av vilka ett flertal vore i den belägenheten, att de redan förut till det yttersta pressats av kostnaderna för företaget, syntes för deras vidkommande betyda ruin och förlust av frukterna av kanske livslångt träget arbete.

Å andra sidan vore det såväl i betraktande av de betydande belopp varmed staten bidragit till företaget i fråga som på grund av det allmänintresse, som låge i jordförbättringar genom vattenavledningsföretag och som gjorde sig särskilt i hög grad gällande vid tiden för företagets planläggning 1919—1920, angeläget, att företaget på ett tillfredsställande sätt bringades till sitt slut, något som för övrigt enligt motionärens mening utgjorde en förutsättning för att icke de av staten redan gjorda insatserna skulle spolieras och intressenternas berättigade förhoppningar på att genom jordförbättring i någon mån erhålla ersättning för sina uppoffringar gå helt om intet.

Vid angivna förhållande har motionären funnit annan utväg icke stå till buds än anvisande av ytterligare understöd från statens sida och ifrågasättes i sådant avseende medgivande för Kungl. Maj:t att bevilja ett ytterligare bidrag utan återbetalningsskyldighet av 260,378 kronor från statens avdikningsanslag.

Utskottet.

Med det i motionen framställda förslaget avses att bereda möjlighet till fullbordande av Kilaåns vattenregleringsföretag. Enligt den förebragta utredningen i ärendet föreligga beträffande detta företag otvivelaktigt sådana omständigheter, att icke blott billighetsskäl utan jämväl hänsynen till statens i företaget nedlagda avsevärda uppoffringar — vilka i händelse av företagets nedläggande torde komma att såsom i motionen framhållits spolieras — synes utskottet motivera ett ytterligare understödande från statens sida. Samtliga myndigheter, vilka yttrat sig i ärendet, hava ock obetingat tillstyrkt en sådan åtgärd.

Beträffande formen för statens ytterligare understödjande har lantbruksstyrelsen i sitt till utskottet avgivna utlåtande yttrat, att i fall av här ifrågavarande art enligt styrelsens uppfattning i första hand torde böra undersökas, huruvida icke önskvärd lindring skulle kunna helt eller delvis beredas intressenterna genom anvisande av statslån med utsträckt amorteringstid och eventuellt på billigare villkor i övrigt än vad fallet vore beträffande eljest till här ifrågavarande företag i gängse ordning utgående statslån. Samtidigt har styrelsen emellertid beträffande Kilaåns regleringsföretag tillstyrkt, att detta företag måtte beredas ytterligare effektivt understöd av allmänna medel och i sitt ovannämnda utlåtande till Kungl. Maj:t har lantbruksstyrelsen uttalat, att det enda sättet att i fråga om Kilaåns regleringsföretag lämna effektiv hjälp vore att bevilja företaget ytterligare direkta bidrag. Till denna av statskontoret biträdda uppfattning ansluter sig utskottet.

Vid avvägande av det belopp, som härvid bör ifrågakomma, torde lantbruksstyrelsens ovanberörda beräkning böra tagas till utgångspunkt. Då med hänsyn till vad arbetslöshetskommissionen i sitt ovanberörda utlåtande anfört något arbete genom kommissionens försorg icke torde komma till stånd, böra till det av lantbruksstyrelsen föreslagna beloppet 142,650 kronor läggas 90,000 kronor, varvid erhållas 232,650 kronor. Då enligt ett handlingarna i ärendet bifogat intyg av statens vederbörande lantbruksingenjör på grund av under 1927 tillkomna nya ras uppkommit en ytterligare kostnad av 23,500 kronor, skulle det belopp, vartill det ytterligare statsunderstödet högst torde böra uppgå, belöpa sig till 256,150 kronor. Härvid är emellertid att märka, att, på sätt motionären jämväl omförmålt, Österbygdens vattendomstol i utslag den 9 mars 1927 med ogillande av järnvägsstyrelsens yrkande om ersättning av åregleringsintressenterna för bevakningskostnader vid omläggning av åfåran i närheten av Jönåkers järnvägsstation bifallit intressenternas talan om ersättning för sina i samband med nämnda ombyggnad havda kostnader för ett belopp av 75,608 kronor 53 öre jämte ränta efter sex procent å 66,436 kronor 51 öre från och med den 1 januari 1927. Enligt vad utskottet inhämtat har vattenöverdomstolen, där talan å ömse sidor fullföljts, fastställt vattendomstolens berörda utslag. För närvarande är saken efter av båda parterna fullföljd talan beroende på högsta domstolens prövning.

Av det ersättningsbelopp, som intressenterna slutligen kunna bli tillerkända för utgifter i samband med omläggning av åfåran vid Jönåkers järnvägsstation, bör ett belopp högst motsvarande de kostnader i förevarande avseende, som legat till grund för det ifrågavarande statsbidragets beräkande eller 84,060 kronor, inlevereras till statskontoret. Härigenom skulle det ytterligare statsbidraget eventuellt komma att begränsas till 172,090 kronor.

Då utskottet håller före att utgående av ytterligare statsbidrag bör göras beroende av Kungl. Maj:ts närmare prövning, torde riksdagens beslut i ämnet böra givas formen av ett medgivande för Kungl. Maj:t att utan hinder av gällande bestämmelser, från statens avdikningsanslag till vattenreglerings-

företaget i fråga bevilja ett ytterligare belopp av intill 256,150 kronor, därvid emellertid bör uppställas som villkor, att av det belopp, som järnvägsstyrelsen kan bli ålagd utgiva till åregleringsintressenterna såsom ersättning för kostnader i samband med ovanberörda omlägnings- och förstärkningsarbeten vid Jönåkers järnvägsbro, ett belopp av intill 84,060 kronor inlevereras till statskontoret.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av motionen I:174 måtte medgiva, att Kungl. Maj:t må utan hinder av gällande bestämmelser efter den närmare prövning, som kan befinnas erforderlig, till Kilaåns regleringsföretag bevilja ytterligare bidrag med intill 256,150 kronor från statens avdiktninganslag under villkor att av det belopp, som järnvägsstyrelsen slutligen kan bli ålagd utgiva till åregleringsintressenterna såsom ersättning för kostnader i samband med ovanberörda omlägnings- och förstärkningsarbeten vid Jönåkers järnvägsbro, intill 84,060 kronor inlevereras till statskontoret.

Stockholm den 8 maj 1928.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Nilsson i Kabbarp, Linders, Andersson i Fältensborg, Boberg, Lundell, Valfrid Eriksson, Kropp och Alexander Nilsson samt

från andra kammaren: herrar Johansson i Uppmälby, Olsson i Broberg, Uddenberg, Pettersson i Bjälbo, Carlström, Andersson i Grimbo, Olsson i Rödningsberg och Adler.

Bilaga.

Till riksdagens jordbruksutskott.

Genom Kungl Maj:ts remiss den 10 februari 1928 har kungl. lantbruksstyrelsen anbefallts att avgiva yttrande över till riksdagens jordbruksutskott remitterade motioner nr 115 i första kammaren, likalydande med nr 200 i andra kammaren, om anslag till upprepning av kanalerna i Mästermyr, nr 116 i första kammaren, likalydande med nr 298 i andra kammaren, om statslån till Hornborgasjöns sänkningsföretag samt nr 174 i första kammaren om ytterligare statsbidrag till Kilaåns regleringsföretag.

Med anledning härav får lantbruksstyrelsen anföra följande.

Vidkommande samtliga i förevarande motioner omnämnda företag hava framställningar i samma syfte tidigare blivit gjorda av vederbörande intressenter. Dessa framställningar, som för närvarande äro beroende på Kungl. Maj:ts prövning, hava emellertid hittills icke lett till av vederbörande åsyftat resultat. Några nya saksål utöver de i tidigare framställningar anförda hava icke nu av motionärerna förebragts. Emellertid hava motionerna angående Mästermyr och Kilaåns regleringsföretag i viss mån erhållit karaktären av formliga krav på statens medverkan genom åberopande av vissa utav 1927 års riksdagsrevisorers gjorda uttalanden om statens moraliska medansvarighet i förluster, som av särskilda anledningar drabbat intressenter i vattenavlednings- och dikningsföretag.

Vad beträffar de synpunkter, vilka i sistnämnda avseende synas varit för riksdagens revisorer ävensom för motionärerna vägledande, får lantbruksstyrelsen åberopa vad styrelsen i ämnet anført i denna dag till andra kammarans tillfälliga utskott nr 3 avgivet yttrande angående utredning om ersättning av statsmedel för å vattenavledningsföretag orsakade förluster, av vilket yttrande avskrift här bilägges. Jämväl får lantbruksstyrelsen, i den mån motionärerna sökt påbörda vederbörande förrättningsmän det uteslutande ansvaret för de ekonomiska svårigheter, vari de i motionerna omnämnda företagen råkat, hänvisa till vad styrelsen därom anført i sitt den 7 januari 1928 till Kungl. Maj:t avgivna utlåtande över 1927 års riksdags revisorers anmärkningar mot vissa lantbruksingenjörers verksamhet m. m.

I sitt nyssnämnda yttrande till andra kammarans tillfälliga utskott nr 3 har lantbruksstyrelsen framhållit, bland annat, att det torde i princip tillkomma intressenterna i företag av här ifrågavarande eller liknande slag att själva bära sådan med arbetet förenad risk, som det icke varit möjligt att förutse vid planläggningen av företaget. Emellertid torde beträffande opåräknade utgifter av denna art statens mellankomst få under vissa förhållanden anses försvarad och anvisande av statsunderstöd utöver den författingsenliga ramen kunna ifrågasättas, nämligen när sålunda uppkomna arbetssvårigheter varit av mera katastrofal omfattning och beroende på oförutsedda naturförhållanden, eller intressenternas iråkade nödläge funnits vara av den allvarliga art, att deras egna krafter uppenbarligen varit otillräckliga för en avveckling av företagens utgifter. I sådana fall torde likväl enligt lantbruksstyrelsens uppfattning böra i första hand undersökas, huruvida icke önskvärd lindring må helt eller delvis kunna beredas intressenterna genom anvisande av statslån med utsträckt amorteringstid och eventuellt på billigare villkor i övrigt, än vad fallet är be-

träffande eljest till här ifrågavarande företag i gängse ordning utgående statslån.

Vidkommande själva sakfrågan må beträffande de olika företagen anföras följande.

Kilaån.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 februari 1927 angående framställning till riksdagen om anslag utan återbetalningsskyldighet till reglering av Kilaån i Södermanlands län, av vilken skrivelse avskrift här fogas, har lantbruksstyrelsen hemställt, förutom om beviljande av ytterligare statslån av 62,500 kronor och statsbidrag med 23,260 kronor, som enligt för statens avdikningslånefond respektive statens avdikningsanslag gällande bestämmelser kunde utgå till företaget, dels att de till en kostnad av 90,000 kronor beräknade pålnings- och muddringsarbeten, som enligt vid nämnda tidpunkt föreliggande utredning ännu återstode att utföra, måtte under vissa villkor verkställas genom arbetslöshetskommissionens försorg, dels ock att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till företaget bevilja särskilt statsunderstöd med 142,650 kronor, under villkor att det belopp, som därav belöpte på vissa arbeten vid Jönåkers järnvägsbro, skulle av kungl. järnvägstyrelsen inbetalas till statskontoret, därest och i den mån nämnda styrelse kunde bliva genom laga kraftvunnet utslag ålagd att bekosta sagda arbeten, ävensom med det ytterligare belopp, som kunde anses svara mot återstående pålnings- och muddringsarbeten, i den mån desamma tilläventyrs icke kunde utföras av arbetslöshetskommissionen.

Sedermera har, enligt vad av nu föreliggande handlingar i ärendet framgår, arbetslöshetskommissionen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 mars 1927 på anförda skäl ställt sig avvisande mot arbetets utförande genom kommissionens försorg, varjämte under år 1927 ytterligare ras inträffat i den uppgrävda kanalen, orsakande en merkostnad av 23,500 kronor. Beträffande sistnämnda kostnadsbelopp må emellertid framhållas, att detsamma undandrager sig kontroll från lantbruksstyrelsens sida, då närmare utredning angående omfattningen av erforderliga förstärkningsarbeten icke bifogats handlingarna.

Såsom av det ovan anförda torde framgå har förevarande fråga, sedan lantbruksstyrelsen avlat sitt omförmälda utlåtande den 24 februari 1927, kommit i ett i viss mån förändrat läge, ity att dels utförande med anlitande av arbetslöshetsmedel av vissa arbeten icke, såsom lantbruksstyrelsen då förutsatte, synes kunna ifrågakomma och dels ytterligare svårigheter genom nya ras uppkommit för företaget. Den direkta och extraordinära medverkan från statens sida, som nu ifrågasättes, är ock därför större än den, varmed styrelsen förut ansett sig behöva räkna.

Under hänvisning till vad lantbruksstyrelsen i sitt ovanberörda yttrande den 24 februari 1927 anført beträffande detta företag ävensom till vad styrelsen ovan i denna skrivelse framhållit rörande den form, under vilken en statlig hjälp av detta slag synes böra lämnas, får styrelsen för sin del tillstyrka, att detta företag beredes ytterligare effektivt understöd av allmänna medel.

Stockholm den 6 mars 1928.

ERIK INSULANDER.

OLOF FREDHOLM.